

KNY-18-
00416

DISSERTATIO INAUGURALIS

DE

H A E M O P T Y S I,

QVAM

GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS AVCTORITATE

PRO SVMMIS

IN VTRAQVE MEDICINA HONORIBVS
CAPESSENDIS

PRAESIDE

D. SALOMONE CONSTANTINO
T I T I O,

ANAT. ET BOTAN. PROF. P. O. ET H. T. ACADEM. RECTORE,

D. 10. FEBRVAR. 1798.

H. L. Q. C.

D E F E N D E T

A V C T O R

CHRISTIANVS GOTTHELF PIENITZ,

RADEBERGA - MISNICVS,
MEDICINAE CANDIDATVS

VITEMBERGAE,
LITERIS TZSCHIEDRICHIL

KNY-18-00416

V I R O

CLARISSIMO, IVRIVM PERITISSIMO,

AMPLISSIMO, DOCTISSIMO,

ERNESTO LVDOVICO
LANGBEIN,

SERENISSIMI PRINCIPIS ELECTORIS SAXONIAE

IN PRAEFECTVRA RADEBERGENSI PRAEFECTO

IVRIS LONGE MERITISSIMO,

PATRONO OPTIMO,

7 0000

CHARISSIMO VIRI TERTISSIMO

SPECIMEN INAUGURALE

FRANZOSI LUDOVICO

JANGBER

MAXIMA CVM OBSERVANTIA

SEMPER VINCENSIS ELECTORIS SACROSANCTAE

IN ELECTORATU RHEINIS PALATINUS

FRANZOSI LUDOVICO

FRANZOSI LUDOVICO

D. B. D.

A V C T O R.

§. I.

De locis, qui sanguinis profluuiis afficiuntur.

Inter omnes euacuationes, quae corpori animali contra naturam accidunt, periculosissimae semper illae habentur, quae ipsum sanguinem immutatum educunt, et quidem viis a natura tali excretioni non destinatis. Excretiones huius generis licet per consuetas, et a natura designatas vias fiant, corpori tamen noxam inferunt, prout rariores vel largiores, pauciores vel frequentiores eueniunt; eo magis corpori in iis locis nocebunt, quos natura sana sibi numquam pro tali exitu elegit. Viae autem, per quas natura euacuationem sanguinis, et quidem rubri et immutati, efficere molitur, ita constructae sunt, vt cauum forment, in quo sanguis sensim exhalatus, nulla facta eius resorptione, colligitur, et in guttulas tandem collectus paulatim destillat. Quod quo commodius peragatur, caua illa fini proposito commodissime adaptata sunt, vt vsus ex solo situ iam appareat, neque structuram eorum subtiliorem respicere, necesse sit. Facile ergo et absque periculo, in vtero euacuatio rubicundi sanguinis succedit; ex alto nempe per parietes destillat, ostium vterinum patens perueat, sine notabili reliquarum corporis actionum mutatione, dum effluxui nulli impedimentum obiicitur. Similis fere ratio est sanguinis, ex naribus progredientis; deorsum quoque ex suo cauo fertur, hoc tamen discrimine, quod guttulae citius delapsae, facile coagulentur, atque in massam grumofam, quae ipsis vasis tandem viam praecludit, coeunt. In vtero vero sanguis limpidus, nulla coagulatione vias obstrans prodit, ipsae potius viae sese leniter sensim constringunt, atque sanguinem adhuc repellunt. Vterus enim sanguinem coagulatum haud retinet, quippe qui in corruptionem pronus, cacochymicam humorum infectionem affert. Maiores, pluresque mutationes sanguis

subit, qui ex orificio ani eliminatur, vbi ex alto quoque praecipitatur, at maioribus cum molestiis prorumpit, et maiora sub ipso effluxu molimina infert, quae non intestinorum solum tractui, sed omni quoque reliquo fere corpori, accidunt. Hic vero loci sanguinis effluxus difficilior omnino est, quam in illis duobus antea commemoratis cavis, cum anastomosis vasorum, ab crassis integumentis communibus circa anum, difficilior reddatur, et per directionem vasorum, corporumque peregrinorum in ano praesentiam, vasa haemorrhoidalia interna premantur. Vterus contra, ac narium cavitates, fere semper vacuae, raro a corporibus firmis obstructae sunt, vt hic quoque facilius ostia vasorum constringantur, atque quominus sanguinem suum libere emittant, impediuntur. Tubercula liuida a sanguine eruptionem quidem moliente, sed non perficiente, surgunt. Praeterea duae adhuc viae, euacuationi sanguinis puri patent, altera per fauces, altera per os, illa sanguinem ex ventriculo per oesophagum, haec ex pulmonibus propellit. Ex viarum vero directione, cum sanguis ex loco profundiore ad superiora tendat, quam difficiles hae euacuationes sint, quantumque a partibus vicinis permultis adiuuari debeant, apparet. Sanguis qui euomitur proprio naturae molimine, per sic dictam tussim cruentam, stomachicam, ac vomitum cruentum, profunditur; qui vero ex pulmonibus scaturit, per tussim sanguineam, pulmonalem, eiicitur. Haec sanguinis per pulmones euacuatio, seu sic dicta *haemoptysis*, dissertationi inaugurali elaborandae, materiam praebet aptissimam, pro virium mearum, qualescunque sint, conditione discutiendam.

§. 2.

Haemorrhagiarum pro aetatis ratione differentiae.

Priusquam vero ipsam tractationem aggrediar, quasdam obseruationes, de variis, diuersae hominum aetati propriis, sanguinis effluxibus praemittam. Aetas puerilis plerumque per nares sanguinem purum, fluxu saepe largo, emittit; atque eadem quoque via, iuuenilis aetas, a sanguinis abundantia, sese liberat, ob sequentes, vtrique aetati communes,

nes, causas. Membrana scilicet pituitaria, largo mucos emollita, ostiola vasorum relaxat, ad quae largior humorum copia versus caput, vel ob memoriam in hac aetate vegetiorem, intensam, vel ob liberiores sanguinis in toto corpore, a libero motu muscutorum et artuum agitatione, circuitum, vel ob capitis puerorum, qui nudo capite radios solis excipiunt, insolationem fertur. Hinc haemorrhagiarum non infrequentes sunt. In iuvene plethorico, temperamenti sanguinei, absoluto corporis incremento, celerior sanguinis circulatio est, atque salutare haemorrhagiae eo frequentiores erunt, quo minus, prauo tabaci sternutatorii usu, membrana pituitaria, lixiuo quasi caustico destructa, omni sensu et titillatione, omnique odoratu orbata est. Osculis nimirum vasorum et papillarum neruofarum callositate et rigiditate affectis, apertura et sensibilitas denegata est. Qui catarrhis, destillationibus et grauedinibus frequenter laborant, illis omnis fere membranae Schneiderianae sensibilitas deleta est, et epistaxin frustra expectabunt. Pulmonibus autem in aetate iuuenili, per graues animi affectus concussis, atque inaequali circulatione, sanguisque mole insueta, agitatis, ac compressis, respiratio saepe vexatur, et haud raro haemoptylis oritur, quae propter intensiones pulmonum vehementiores, nimirum vociferando, canendo, clare sermocinando, cantu instrumentorum vocalium, crebrius repetitur. Quae omnia vitia eo grauiora certe eueniunt, quo maiora in reliquo diaetae regimine peccata committuntur, quibus vasorum systema vniuersum, praecipue pulmonalium, debilitatur, mucos accumulatio augetur, obstructionibus, indurationibus, ac vasorum relaxationi ansa praebetur. Ad copiam sanguinis per haemoptoem reiecti si respicimus, sat magna saepe est, praesertim in haemoptoem habituali. Etenim pulmones vasis sanguiferis gaudent permultis, circa bronchia excurrentibus, quorum continua irritatio sanguinem perpetuo allicit. In aetate virili, illis, qui vitam magis sedentariam agunt, siue domi selas perpetuo teneant occupatas, siue equis insideant, facile oriuntur stases in venae portae systemate, tum ventrali, tum hepatico. Illis, quidem, qui quietam sedem amant, facilius, quam qui equis vehuntur, haec accidunt, attamen ne hi prorsus immunes ab sangu-

guinis stagnationibus circa anum sunt, forsan ex perpetuo hu-
ius fotu, atque arteriarum venarumque cruralium compressione.
Actiones sexus crebrius repetitae, visceribus gastricis omnibus de-
bilitatem inferre, hisque viam per anum aperire, qua sanguinem
ipsis molestum, effundere possint, constat. In senio tandem, ra-
rius aetate virili adhuc vegeta, vomitus ergens accedit, ab
indurationibus nimirum et obstructionibus hepatis atque lienis perti-
nacibus, vel ab iisdem vitiis, vasis gastricis inhaerentibus, et ob rigi-
ditatem facile disruptentibus, sanguinemque grumofum ventriculo in-
fundentibus, deriuandus. Itaque natura varia amat loca, quorsum san-
guinem sibi molestum, deportare possit, ac quo, si virium ministeria
optime opitulantur, mox in corporis salutem, ex proposito, mox in
detrimentum eiusdem, ex errore, sanguinem, aliis partibus molestum,
nec tuto retinendum, vehit.

§. 3.

Definitio et symptomata haemoptoës.

Ab his, quae hucusque in vniuersum de variis haemorrhagiis com-
morauimus, nobis viam pandimus ad singularem sanguinis effusionem,
nimirum ad haemoptoën, considerandam, quae et theoretice et pra-
ctice tractata, dissertationi nostrae materiam amplam subministrabit.
Haemoptysis quod ipsum nomen innuit, est sanguinis cum sputo tus-
sifendo commixti, ex pulmonibus per os euacuatio. Enarratio sym-
ptomatum paullo plenior, morbum luculentiorum reddet. Genarum
rubor, molestiae aut doloris interdum caloris in pectore sensus, dys-
pnoea, faucium titillatio, tussis aut tussicula, sanguinem floridum,
saepe spumofum reiciens. ¹⁾ Haec morbi symptomata breuiter modo
descripta, paullo accuratius explicanda sunt, quo vberius morbus,
quoad symptomata antecedentia cognoscatur. Ante ipsam iam san-
guinis eruptionem aegrotus, molestia torpida extremitatum adeo op-
primatur, vt motus etiam assuetos, et per consuetudinem leues, in-
solito

1) CULLENS *Nesalogie*; erster Theil, Lpz. 1786. p. 215.

folito molestius et difficiliter peragat. Has molestias circulatio sanguinis in pulmonibus impedita, haud dubie excitat; satis enim compertum est, quantum pulmones integri ac firmi, motui musculorum voluntario ac inuoluntario afferant leuaminis. Ipsa natura aegrotum monere videtur, vt a motu interno ablineat, atque sanguinem, quantum fieri possit, ab hoc retineat, ne cursu per motum muscularem accelerato, ad pulmones rapiatur. Accedunt pectoris anxietas, respiratio difficilis, dolores punctorii in pectore, dolor obtusus sub sterno, modo premens, modo constringens, thoracisque spatium coarctans; sapor falsus alcalinus, subdulcis, linguam ac fauces irritat; odor qualem caro recens macerata spargit, per fauces ascendit.²⁾ Nunc aegrotus titillationem in arteria aspera, tussim vel lenem pyrosin provocantem, sentit. Spiritum ducit stertorosum, sibilantem, ob aëris mixtionem cum sanguine sonum edentem. Tussi nunc superueniente sanguis eiicitur floridus, et per maiorem aëris copiam admistam, spumofus. Ex stimuli suppressione silet tussis, noua irritatione denuo oritur. Omne vero irritamentum vel noua sanguinis effusi accumulatione, vel ab aëre frigido, aut vaporibus impregnato, ac pulmonibus infesto, oritur. Quodsi natura alio auxilio ad sanguinem irritatione molestum, euacuandum, quam tussi, vti posset, hac, cum denuo per concussionem sanguinem alliciat, certe non vteretur. Affluxu enim sanguinis sensim cessante, tussis paulatim redit. Aequè vero haec irritatio a sanguine effuso oriri potest, ac ab aliis causis, vt a vaporibus, a motu incongruo, ab animi affectibus, quae, tanquam causae occasionales, vt postea docebitur, durante haemoptoë, sollicite euitandae sunt. Interdum tussis pergrauis haemoptysin comitatur, forte a stimulo magis vniuersali, si pulmones variis in locis laesi fuerint, modo quoque lenior tussis pedissequa est. Variat porro sanguinis per os eiectionis copia, pro diuerso-effusionis et laesionis modo. Copia
vero

2) Vid. DE MEZA, *prakt. Bemerkk. über den Blutbusten*, Act. Reg. Societ. medic. Havniensis, Vol. III. p. 302-319. *Samml. auserl. Abhandl.* Vol. XV. p. 243.

vero sanguinis euacuari, quantacunque sit, paucis tamen, vel durante haemoptoë, vel paullo post, lethalis euadit.

§. 4.

Diuisio haemoptoës.

Diuiditur haemoptysis in eam, quae a sola plethora, nulla violentia externa, qua pectus concutitur, atque comprimitur, accedente, oritur, nec per tussin antegressam, nec aliam sanguinis euacuationem solitam suppressam, excitatur. Alia vero illa est, quae a violentia cauo pectoris extus adhibita, producitur. Haec citius, tardius, pro diuerso laesionis gradu, sequitur. Huc quoque illa haemoptysis reuocanda, quae ab intenso musculorum motu, sanguinem pulmonibus appellente, ibique congerente, prouocatur, cui vitiosa thoracis, vel ipsorum pulmonum, structura plerumque fauent. Nouam speciem exhibet haemoptoë phthisica, quae post diurnam ac continuam tussin oritur, et aperta cachexiae et marcoris signa refert. Haemoptysis porro a topis pulmonum vel indurationibus excitatur, qua simul concrementa calculosa parua, siue massa terrestri subtilior, protruditur. Porro haemoptysis vicaria haemorrhagiis alibi suppressis, succedit, vt catameniis retentis, haemorrhoidibus suppressis. Haemoptysis a dispositione catarrhali, cui laxitas pulmonum et frequens peripneumonia spuria fauet, in membrana arteriae asperae sedem sibi parat, et a tussis continuatione, pulmonumque perpetua fere concussionem, longe protrahitur, ac haud raro phthisi pituitosa finitur. Haec sunt omnes fere species haemoptoës idiopathicae, cuius causa et effectus in ipsis pulmonibus reperiuntur, quae a causis aliunde agentibus, exacerbari omnino possunt.

Symptomaticis autem, quae quamquam in pectore sedem fixam habent, a causis tamen a thorace remotioribus, exagitantur, sequentes annumerantur species, scilicet ea, quae cum exanthematibus cutaneis coniuncta est, atque ab horum efflorescentia vel difficulter erumpente, vel turbata, vel iustis de causis retrograda, procreatur. Nisi ex visceris, in quo erumpit, nobilitate, aut ex cavitatis, exitum
diffici-

difficilem permittentis, fabrica, eiusdem periculum pateret, dubitandum omnino esset, criticis euacuationibus annumeranda sit, nec ne. In aliis locis minus periculosis v. c. in naribus, eiusmodi euacuationes in exanthematicis morbis innoxiae sunt, v. c. ante variolarum eruptionem, in quibus salutarem euentum, caput liberando ac sensorii reactionem leuando, indicant. Longe alius vero naturae haemoptysis, quae morbos putridos, cum sanguinis resolutione stipatos, vt scorbutum, febrem petechialem, comitatur; in hisce nimirum morbis celeriore corpori interitum parat. Notatu digna quoque habetur haemoptysis cum cachexia corporis et hydrothorace incedens, quae aequalethalem exitum, ac in prioribus morbis, annunciat. Aliam diuisionem, quae MACBRIDIO maxime arridet, commemorat DE MEZA, 3) qua morbus in habitualem, periodicum, accidentalem et traumaticum diuiditur.

Maxime vero curationi accommodata haemoptysis diuifio, qua in actiuam et passiuam dispescitur, quatenus actiones vitales plus minusve vigent. Illa igitur, quae cum maiori vi vitali, adeoque intensiore febre symptomatica, coniuncta est, ab intensiore systematis vasorum actione, inprimis autem a venarum pulmonalium oscillatione incremente, pendet. Itaque natura efficaciter hic opitulatur, dum sanguinem alio colatorio destinatum, per hanc viam educere annititur. Quae vero passiuam salutatur haemoptysis, vel nulla, vel minus notabili, febre stipata est, absque impetu sanguinis ad pulmones, ideoque nec cum tanta anxietate pectoris, circulationis turbatae indice, nec cum respiratione adeo difficili, copulata est. Huius causa in ipsa sanguinis mixtione vitiosa, per putridam resolutionem diluta, atque vasis subtilissimis penetrabili, iure quaerenda est. Exempla adsunt in scorbuto et febre putrida. Vasorum laxitas vel ab orgasmo, qui a causis mechanicis excitatur, vel a vitiis diaetae, in temperatura et tenuitate assumendorum peccantis, producit. Etenim diametro vasorum feroforum in osculis, propter laxitatem tunicarum, dilatata,

B 2

humo-

3) Act. Reg. Societ. med. Havniensis, Vol. III. p. 302 sq.

humoribus transitus facillime conceditur, qui per integra vasa et fatis firma, numquam penetrare potuissent. Sin autem, quod in phthisi purulenta saepe accidere solet, vas prorsus destruat, sanguis in eo contentus facillime effundetur.

§. 5.

Sanguinis per os excreti characteres.

Ad sanguinis per oris cavitatem excreti differentiam nunc respiciendum, cum, qui ex variis oris diuenticulis prodit sanguis, multum variat. Prouenit enim ex ventriculo, ex gingiuis, ex pulmonibus, et quidem vel ex arteria aspera, vel profundius, ex ipsis pulmonibus ascendit. Hinc omnino operae pretium est, scire, ex quonam loco sanguis fluat, partim vt aegroti solatium asseramus, neque timore vano cruciemus, partim vt aptissima adhibeantur remedia, neque curatione peruersa plus damni inferatur. In sanguinis igitur fonte accurate diiudicando, ad ipsam huius humoris naturam, et ad symptomatica, quae cum illo veniunt, spectare oportet. Sanguis floridus ac spumofus, ex pulmonibus eiicitur, propter aëris sub forma vesicularum ingredientis, accessum. Tussi quoque reiicitur, quam irritatio in pectore excitat. Molestiae in pectore antea perceptae, morbum certiore reddunt. Distinguunt pathologi rursus inter sanguinem, qui ex aspera fistula tussiendo eliminatur, et inter eum, qui profundius ex ipsis pulmonibus ascendit. Illum dicunt apparere floridum ac fluidiorem, hunc autem nigricantem ac spumosiorem.

Sanguis quem gingiuae fundunt, praeterea, quod semper sub masticatione, vel dentium purgatione, effluit, sine omni tussi et absque vlla irritatione in pectore, expuitur; foetido quoque odore et sapore, quem a gingiuis destructis habet, ortus manifesta indicia prae se fert.

Multum contra erroris surripit in iudicio de eius sanguinis vera natura ferendo, qui ex cauo oris, vbi antea per choanas delatus fuit, profluit. Cum via ex choanis ad laryngem, et oesophagum, imprimis

mis sub decubitu, facillime pateat, atque resectio aequae difficilis sit, ac si ex ipsis pulmonibus in altum elatus fuisset, cum difficulter sine tussi ex ore eliminatur; ne iudicium festinanter feramus, sed repetita consideratione retineamus, cauendum est. Hicce sanguis magis fuscus, quam floridus, magis coactus, quam dilutus erit, cum facile deorsum choanas coagulatur. Epistaxis antegressa rem clariorem reddet. De vera autem huius sanguinis natura medicum, adhuc dubitantem, ipsa cavitatis oris propriis oculis perlustratio, certiore reddet, si simul symptomatum antegressorum iusta habita fuerit aestimatio. Sic carebaria antea perpeffa, dolores prementes in orbita, bulbumque quasi coarctantes, pruritus cum siccitate narium, insuetus calor in naribus, diagnosin illustrant.

Haemoptysin porro non confundamus cum vomitu cruento nec cum melaena. Haemoptysis primo frequentior est vomitu cruento, quia laesiones vasis pulmonum facilius accidere possunt, quam vasis gastricae. Pulmones enim faciliori ac frequentiori actionum suarum mutationi obnoxii sunt, quam ventriculus, et causarum occasionalium longe largior in pulmonibus, ab omnibus fere animi pathematibus agitatae, quam in ventriculo, confluxus. Inprimis attendendum est ad symptomata, quae utrum sanguis e rupta vena gastrica, an ex vena pulmonali disrupta veniat, manifestant. Vomitu cruento, e ventriculo ad os sanguinem ferenti, antecedunt nausea, cardialgia, ardor ventriculi; ipse sanguis ex mora in ventriculo coactus, cum foetore, frustatim exit. 4) Haemoptysin in maturiore aetate, et iuuenili, vomitum cruentum contra in sera aetate virili, vel frequentius in summo senio, oriri iam antea monuimus. Vomitu cruento maior quoque sanguinis copia eiicitur, quam haemoptysi. Quod denique ad sanguinis, per vomitum cruentum e ventriculo expulsi, qualitatem, pertinet, notas refert, naturae sanguinis pulmonalis ubique contrarias. Nigro colore, et consistentia crassiore, sanguis per vomitum eiectus disce-

B 3

dit

4) Vid. CLIFTON WINTRINGHAM, de morbis quibusdam Commentarii, Lond. 1782. p. 105sq.

dit a pulmonali. E sede porro longe alia prodit, nimirum ex venis gastricis, inprimis breuibus, a liene, tanquam viscere ad obstructions inprimis prono, ad stomachum tendentibus. Superuenit quoque euacuationi per os, alia, per inferiorem tubi intestinalis aperturam, qua materia picea, atrabilaria, grumosa, mora longiore foetida, cum magna virium depressione et lypothymia, exit. Ipse dolor est localis, in hypochondriis sedet, haecque tumida reddit et anxia.

§. 6.

Causae haemoptoës.

Externæ seu occasionales causæ, non in ipso corpore, sed partim in rebus externis in corpus illatis, vel vi extus in corpus agentibus, in quavis vehementia, cernuntur, qua pectus concutitur, 5) et viscera ibi contenta valde turbantur. Huc referenda sunt, lapsus ex alto, compressio sensim facta, ictus vehementes, siue ab hominum pugnis inflictæ.

Hinc opificum quidam, præter caeteros, huic morbo obnoxii sunt, ii nimirum, quorum labores in situ corporis antrorsum flexo, liberam pulmonum actionem impediende, peragendi sunt. Catalogum horum miserorum RAMAZZINI in cognito satis libro 6) de morbis artificum, composuit, et huc bibliopegos, cursores, tibicines, textores tibialium, et pannorum etc. refert. Sanguis currendo per magno impetu, inprimis versus pulmones, rapitur, vasculorum ostiola dilatantur, vasa nimis turgida adeo rumpunt, et humores, protrahito cursu, attrituque continuo, acriores redditi, vasa arrodunt. Tibicines porro, magno cum impetu spiritum tibiis seu tubis, inflant, subito inspirant, tarde expirant, quo actu sanguis celeriter et raptim pul-

5) PET. FORESTI Observ. et curationum medicinalium, (Lib. XVI. obs. 15.) Lib. XXVIII. Frcof. 1602. PHIL. GRÜLING, Observ. et curation. medicar. Cent. VII. Lips. 1668. cent. VII. obs. 48. VITI RIEDLINI Obs. medic. Cent. III. Aug. Vind. 1691. cent. III. obs. 41. Eiusdem lineæ medicae, 1696. p. 250. STOLL, Rat. medend. P. III. p. 15 sq.

6) RAMAZZINI *Abhandlung von den Krankheiten der Künstler u. Handwerker, editz von ACKERMANN; Srendal 1780. Th. 1. S. 120. 189. 193. 294.*

pulmonibus inductus, ad lentum egressum cogitur. Quam facile hoc modo aneurysmata pulmonum oriri possint, per se patet. De tibi-
 lium textoribus sequentia commemorat RAMAZZINI. Continuo mo-
 tu thoracem concutiunt, qua violentia pulmones simul afficiuntur,
 ibique obstructions vasorum sanguiferorum, inflammationes atque in-
 durationes producuntur. Hac porro concussione, sanguis in vasa mi-
 nora cogitur, ex his per vasa, protracto impetu nimioque impulsu
 sanguinis, nimis debilitata, atque disrupta, per os eiicitur. Hae-
 moptysis hisce artificibus frequentissimus morbus est, neque radicitus
 curatur, nisi consueta opificia, atque vitae genus plane relinquunt.
 Praeter has violentias, pectori inductas, nimius solis vel ignis aestus,
 pulmones irritare, et ad haemoptoën disponere potest. RAMAZZINI
 quoque huius rei exempla attulit. Aër calidus per ignem rarefactus,
 ac feruidus, pulmones diducit, debilitat, seminia morborum
 grauissimorum, imprimis tussis, asthmatis, dyspnoeae, haemoptoës
 infert. Efficacior solis influxus, morbum nostrum tempore vernali ac
 aestiuo gignit. Ex causis, nunc recensitis, epidemica quoque consti-
 tutio haemoptoës euoluitur, 7) si nimirum aëris immutatio insolito ce-
 lerior ac vehementior acciderit. Aër montanus rarior ac subtilior
 quam atmosphaera in terra plana et in vallibus, morbi huius causis
 frequentibus iure adscribitur. Praeter hasce causas externas, ad mor-
 bi genesin aliae requiruntur, e quibus internae, praedisponentes cum
 proxima, prodeunt, quae cum in elementaribus corporis particulis sedem
 non agnoscant, sub nomine gestorum occurrunt, et ex motu corporis
 voluntario, atque inuoluntario, viribus machinae nostrae propriis,
 fluunt. Merito modales dicuntur, i. e. quae extra corpus existere
 nequeunt, sed in exercitio actionum intermisso, intenso vel imminu-
 to, constant, quatenus vero solidas vel fluidas partes, morbo recipien-
 do sensim aptas reddunt, eatenus causae nominari possunt. Contra
 sic dictae materiales causae, essentialibus corporis partibus inhae-
 rent, modales conditionem potius, sub qua corpus necessario existi-
 flere nullo modo potest, supponunt.

Inter-

7) *Breslauer Sammlungen*, 1724. II. pg. 143. THOM. PERCIVAL, *Essays*,
 Vol. I. pg. 263.

Internae causae haemoptoës, quae in constitutionis partibus corporis sedem agnoscunt, vel praedisponentes seu praeparantes, vel proximae sunt. Solidae partes laxitate, et rigiditate laborant, vel destructae sunt, fluidae extensione et arrosione vas perforant, et causam proximam, immediate morbum antecedentem, efficiunt. Praedisponens causa est aucta vasorum oscillatio, inaequalis actio et reactio inter vasa laesa, reliquumque systema vasorum sanguiferorum vniuersum, qua plus sanguinis aduehitur, quam vasa recipere possunt, et quem sine noxa reddere nequeunt. Huius vero inaequalis actionis inter arterias et venas causa, siue in arteriis solis, iusto plus adducuntibus, siue in venis minus, quam par est, absorbentibus, ac reuoluentibus, quaerenda est. Disponunt nempe ad habitualement haemoptoën corpus gracile, pectus male formatum, imprimis planum, constitutio corporis serophulosa, scapulae multum eleuatae et prominentes, sanguis tenuis, scorbuticus, facies florida, haereditaria corporis inclinatio.

§. 7.

Prognosis in haemoptysi.

Effectus haemoptoës interdum minus periculosi sunt, quam vulgo credunt, cum exempla prostant haemoptoicorum, ultra senectutis principia euectorum, si modo dietam accuratam obseruarent. In prognosi concipienda, ad constitutionem corporis omnino respicere licet. Si haemoptysis aetate iam prouectiore oritur, qua corpus robustum, partes solidae sat firmae, pulmones minus laxi, compage duriore, quam in iuuentute, et ad inflammationem concipiendam, ad pus praeparandum, resorbendumque segniores sunt, exitum longe salubriorem expectare licet. Sic senes phthisin pulmonalem purulentam longius ferunt, quam iuuenes; illorum pulmones fortiores, supurationi circum circa partes depascenti, diutius feliciter resistunt, et ipsam adeo haemoptoën per plura tempora ferre possunt. Cachectica vero dispositio vniuersalis, quam ex habitu corporis cutaneo decolorato, vel efflorescentiis variis oblesso, diiudicamus, celeriore morbi progressum nunciat. Itaque, qui in exanthemata cutis et chronica

et

et acuta inclinant, quibus vel leuissimae cutis laesiones statim suppurationes excitant, et pus tenue, aquosum emittunt, iis non temere celerior consumptio pulmonum phthisica praefragienda est. Diæta conueniens et hic multum proderit, inprimis canalis intestinorum ab impuritatibus purgandus est, ne inde pectori molestiae creentur. Minus periculosus est morbus, si cum nulla prorsus, vel tantum lenissima febre coniunctus est, ne sanguinis circulatio nimis impetuosa pulmonibus tenerioribus mala creet. Quodsi per consuetudinem habitualis quasi sanguinis euacuatio fuerit, naturam, hac sanguinis abundantia pulmonibus molesta, sese liberandi consilio, excretionem moliri, credamus, atque morbum omni cautione tractemus. Omnem haemoptoën ex pulmonibus grauius vulneratis oriri, saepe ad credendum inducimur, adeoque vt nullam omnino admitteremus sanationem, in errorem posse deduci, cui vero opinioni experientia repugnat, exempla felicitatis curationis, sub his conditionibus, nobis exhibens. Cum vero haemoptoë, ex vulneribus grauioribus pulmonum orta, non omnem sanationem excludat, haud temere faciliorem in ea, quae e anastomosi pathologica orta fuit, expectabis. Si morbus ex aucta modo vasorum irritabilitate ortum ducit, diæta accuratior, quies corporis, et situs aptissimus, phthisin imminuentem auertent. Contra vero non raro haemoptoë dispositionem ad phthisin, pro causa agnoscit. Cum igitur satis appareat, cruentam euacuationem ex pulmonibus, quae ex anastomosi vasorum pathologica oritur, minus periculosam esse, ac ea, quae ex vasorum ruptura pendet; ad causas, vnde maius periculum coniunctum sit, exitusque variat, respiciendum est. Aequalitas inter sanguinis excretionem et resorptionem, et locus, vbi excretio fit, probe consideranda sunt. Etenim sanguis in superficie effusus facilius resoluitur, quam qui in profundiore pulmonum substantia e vasis prodiit. Ad solam tamen sanguinis euacuationem non est attendendum, siquidem euentus ex hac sola, nullo modo, praedici potest, sed ad resorptionem quoque multum hic redit. Iure igitur meritoque omnium causarum, quae ad morbum conferre possunt, ratio habenda est. Causae externae violentae, licet sat graues, si solae morbum effecerunt; saepe minus timendae, dum saepius felicior

rem habent euentum, quam si morbus ab causis internis solis, ab dispositione corporis, productus fuerit. Interim vt recte malum tractetur, suademus curam morbi, a causis externis procreati, ita dirigere, ne in habitualement dispositionem, phthisin inferentem vertatur. Morbus igitur qui celerius, aut tardius, sine relicto asthmae, tussi, oedemate faciei ac pedum cedit, felicem exitum tuto nunciat. Haemoptoë vicaria, post haemorrhagiam alibi reuocatam, cessans, non periculosa est. Redit quoque per interualla, quod experientia confirmat. Sanguinem effusum, si retineatur, temereque cogatur, facile in corruptionem transire, ipsos pulmones destruere, vix credimus, cum maxima eius pars, fluida nempe, insugatur, altera vero coacta, et ad resorptionem inepta, tussi concutiente euacuetur. Qui vero credunt, magnam in pulmonibus vulnerationem, suppuratione modo sanari posse, ea de causa errant, cum obseruatum sit, haemoptoën in suppurationem transgressam, fere semper insanabilem esse. Hoc in casu, vbi haemoptoë in suppurationem abit, ab inflammatione occulta iam antea diu latente, deducenda est. Verisimilius contra maiorem sanguinis copiam, e pulmonibus reiectam, ex osculis multorum vasorum minorum profluere, atque ad sequentem euacuationem vsque, ibidem accumulari.

§. 8.

C u r a t i o.

Indicationes, quae medicum in medendo dirigant, sequentes fere sunt. Ante omnia sufficiens sanguinis euacuatio, ceteris symptomatibus omnibus, quantum fieri potest, accommodata, instituat; deinde effectibus morbi caute occurrendum est, ne grauiora subsequantur mala; omnis denique dispositio, quae perfectam medelam impedit, deleatur, necesse est. Itaque primae indicationi, quae in sanguinis effluxu supprimendo cernitur, habita simul reliquorum symptomatum iusta ratione, satisfaciendum, eoque in primis respiciendum, ne fluxus sanguineus diutius protractus, tristem habeat euentum. Qui enim de hoc sanguinis fluxu confestim retinendo modo cogitant, idque per sola medicamenta adstringentia, siue sic dicta styptica, efficere con-

nan-

nantur, et sanguini, exitum hac ratione molienti, omnes reliquas vias praecludunt, certe apoplexiae, inflammationi, asthma, suffocationi, an-
 sam praebebunt. 8) E numero adstringentium imprimis acida mine-
 ralia, saccharum saturni, quod interne adhibere audent, alumen, ter-
 ra iaponica, gummi kino, sanguis Draconis, hic recensenda sunt. Ne-
 que tamen omnem vtilitatem hisce medicamentis denegamus, cautum
 modo eorum usum commendamus. Haemoptysis igitur quae ex so-
 la plethora, vt in grauiditate, ab haemorrhoidibus suppressis, aegro-
 to caeterum quieto, extremitatibus non multum frigentibus, accidit,
 non malum semper praenunciat euentum. Animi tranquillitas, vt in
 vniuersum in omnes morbos agit, ita dici vix potest, quantum hic
 leuaminis adferat. 9) Moerorem causam morbi pergrauem esse con-
 firmat QVARINVS. 10) Quodsi inquietudo aegroti permagna, febris
 fortior fuerit, calor faciei auctus, sitis vehementior, medicamenta huic
 indicationi aptissima adhibenda sunt. Haemoptysis actiua plerumque cum
 peripneumonia coniuncta est, saltem cum maiori vasorum pulmonalium
 irritabilitate, quam passiuam; hinc vt morbus inflammatorius tractari debet.
 Grauior ergo inflammatio ex temeraria eiusdem suppressione metuen-
 da est. Cum haec haemoptysis plerumque cum febre incipiat, pul-
 sus durus, crusta inflammatoria in sanguine e vena misso, diathesin
 phlogisticam indicat. Ipsa ergo haec per pulmones euacuatio, pro cri-
 tica haberi posset, qua natura eadem, qua coepit via, sanguinem sibi
 molestum, commode euacuare vellet. Ne vero nos in errorem sedu-
 ci patiamur, atque tutius sanguinem a pulmonibus ad alias reuocemus
 vias. Secundum haec praecepta omnia, quae aegrotum circumdant,
 morbi impetum augebunt, atque diaeta eius sedulo ordinanda est.
 Tranquillus ergo sit, nec corporis agitationibus, nec animi inquietu-

C 2

dine

- 8) Vid. BALLONNI opera, Genev. 1762. Vol. I. p. 28. SCHENKII observ.
 med. Lib. II. Observ. 88.
 9) Noxam timiditatis in haemoptoe legimus in Act. Nat. Curiosor. Vol. IX.
 App. p. 33.
 10) In animadversionibus practicis in diuersos morbos, Viennae 1786.
 p. 54. SCHENK, l. c. Observ. 77.

dine sanguinis circuitum acceleret. Quae in reliquae sanitatis praesidium merito suadendae sunt corporis exercitationes, tutius post morbum feliciter superatum, in aëre libero, institui debent. Omnes reliqui stimuli ut remoueantur, sedulo laborandum est. Absit igitur omnis potus spirituosus et calidus, omnisque corporis exaestuatio ab aëre nimis calido. Refrigerium quidem prodest, ne vero subito admittatur, quod, ut vehementior aëris perflatus, omnino nocet. Aluus per clysmata aperta teneatur. Haec enim, aluum leniter aperiendo, flatus educunt, sanguinem a pectore ad abdomen reuocant, eiusque circulationem leuant. Quominus congeffiones in pectore eueniant, commodo corporis situ, pectore nimirum et capite in altum sublatis, cauendum est. Corporis enim situ horizontali tussis frequenter excitatur. Haec ergo communia essent praecepta, hominibus haemoptoicis sancte seruanda, nunc singula quoque, in quauis haemoptysi necessaria, tractanda nobis sumamus.

Cum igitur, quod ex ipsa rei natura fluit, permagna inter sanguinis ex pulmonibus fluxum differentia sit, cumque haec rursus a caussarum et symptomatum primariorum, inprimis febris diuersitate, pendeat, cuique speciei haemoptoës sua erit curatio. De qualibet haemoptysi ergo nunc seorsum agamus.

Haemoptysis inflammatoria, quae semper cum pulsu pleno ac duro, horrore ac calore intercurrente, febre magna, sanguinis ad caput et pulmones affluxu, stipata est, vnde faciei rubor, anhelatio, pendet, quae plethoricos, sanguinei vel cholericus temperamenti, opprimit, post alias haemorrhagias suppressas facile oritur, et his restitutis facile cedit, artis auxilium omnino requirit, ne natura impetu fortiori sibi noceat. Itaque ante omnia sanguinis copia imminuenda est per venae sectionem,¹¹⁾ in pedibus potius quam in brachio instituentam.¹²⁾ Quodsi haemorrhoides suppressae haemoptysin excitarint, hiru-

11) LE FEVRE, opera Verunt, 1737. p. 103.

12) Vid. JENISCHIVS, in laurea appollinari Montepessul. 1605. in quo libro quaeritur: an in sputo sanguinis, ex suppressione mensium, venae sectio prius in superna vel inferna vena tentanda sit?

hirudines ano sunt applicandae, ¹³⁾ vel si menstrua retenta morbum fecerint. Periodicam haemoptysin, a mensium suppressione, venae sola sectio curavit. ¹⁴⁾ Vna tamen venaesectio raro sufficit, repetenda ergo, si pulsus denuo durus et plenus fuerit, ac congestiones iterum pectus ac caput tentant. Post venaesectionem orgasmus temperantibus ac refrigerantibus coercendus est, ut nitro, ¹⁵⁾ sale citri, sale essentiali tartari. Quae medicamenta egregia quidem, non ubique tamen, propter idiosyncrasiam, ob stimulum, quem pulmonibus inferunt, et tussin, conueniunt. Nitri solutio saturata in spiritu vini, ¹⁶⁾ a quibusdam medicamentum temerarium appellatur. Clysmata commendat BURSERI, qui de morbo nostro egregie ¹⁷⁾ scripsit, et omnis legi meretur; ceterum aegrotus in aëre temperato versetur, cuius temperatura secundum aëris atmosphaerici calorem, determinanda est. Sin autem haec medicamenta omnia, in sanguinis effluxu sistendo, nil valeant, tunc alia ab auctoribus laudata, in usum vocari debent. Fasciarum circa femora, supra genua, circa brachia, supra flexuras cubitales, applicatio, ubi haemoptysi ceterum adhuc perdurante, propter vasorum vacuitatem, venaesectio intermittenda est, commendatur. ¹⁸⁾ Fascias applicat extremitatibus inferioribus BURSERIVS, quibus sanguinem per venas reducem, a pectore arcere studet. Alumen, cuius ineptum usum antea reiecimus, nunc auxilium praestabit.

C 3

- ¹³⁾ Vid. SCHMUCKER, *vermischte Schriften, Frankenthal 1784. 1. Bd. p. 118.*
¹⁴⁾ Vid. THOMPSON, *med. Rathschläge in Samml. auserl. Abhandl. B. III. Sr. I. pag. 35.*
¹⁵⁾ *Bresl. Samml. 1725. I. p. 293.* DIXON, *in medic. Bemerkk. u. Untersuchungen, IV. n. 16.*
¹⁶⁾ HARTMANN, *Nov. Act. Soc. Vpsal. I. p. 109. Auserl. Abhandl. für prakt. Aerzte, II. Bd. IV. Sr. p. 56.* Vid. DE MEZA, *sen. prakt. Bemerkk. über den Blurbusten, Act. Reg. Soc. medic. Hafniens. Vol. III. p. 302-319. Samml. auserl. Abhandl. Bd. XV. p. 257.*
¹⁷⁾ *Instit. med. pract. Vol. IV. pars prior, Mediolan. 1789.*
¹⁸⁾ Vid. de morbis quibusd. *Comment. Auctore C. WINTRINGHAM, London 1782.*

bit. 19) Qui crudum ferre nequeunt serum lactis, aluminosum sumant. Ne vero hoc medicamentum nimis adstringens, pulmonibus raucedinem inferat, oleosa et mucilaginosa, vel in decoctis, vel emulsionibus, simul ingeri debent. 20) Opium insuper tempore vespertino, ad constrictiones aluminis interdiu factas, noctu, vbi corpus quietius se habet, leniter soluendas, adhibetur. Attamen non ab omnibus opium contra paroxysmum ipsum, praescribitur, prophylactice potius, corporibus gracilioribus, alii suadent. 21) Sal culinaris, cuius nosmet ipsi experti sumus utilitatem, in corporibus spongiosis, locum inter slyptica haud vltimum obtinet. 22) Datur ℥j. in aquae fontanae ℥j. cochleatim. Vtrum haemoptysin specifica constrictione sistat, an spastica irritatione in nervos vasorum facta, quaestio est; 23) vtraque certe virtute gaudet. DE MEZA omnem virtutem slypticam aquae potius, per salem refrigeratae, quam ipsi sali, tribuere non dubitat. Ne vero malum redeat, per quatuor dies ita continuandum est. Quod alumen efficere non potest, difficilius spiritus vitrioli, vel tinctura papaveris, medicamenta alias quam maxime vtilia, haud praestabunt. Vehementiori haemoptysi quae hanc methodum eludit, fortiora opponantur. Itaque fons ex frigidissima aqua thoraci, magno cum fructu, impositos fuisse, legimus. 24) Ad sanguinem magis versus pedes reduc-

cen-

- 19) Vid. IAC. LAZERME, curation. morborum, Monspel. 1750. LINDT, Diss. de aluminis virtute medica, Goetting. 1784.
- 20) Praefertur igitur alumen G. arabico, alum. dracon. vid. *Verschiedene Bemerkk. über verschied. Arzneymittel u. deren Gebrauch in Westindien*, von JAMES ADAIR. *Samml. auserl. Abhandl. XI. Bd. p. 278.*
- 21) Vid. DE MEZA, *vom Nutzen des Mohnsafes als ein Verbütungsmittel in der Lungenfucht*, l. c. Tom. II. p. 309. *Samml. prakt. Abhandlungen, III. pag. 325.*
- 22) Vid. BENJ. RVSH, *medical. inquiries ad observations*, Philad. 1789.
- 23) Vid. DE MEZA, l. c.
- 24) M. I. MARK, *Abhandl. von d. Lungenfucht*, Hannov. 1774. RENARD, in *Journal de Medic. Chirurg. et Pharmacie*, Paris 1789. Tom. XXXV. pag. 539.

endum, MARX pediluua calida, pectori fofus frigidof applicandos, fuafit. Clyfinata frigida quoque adhiberi volunt.²⁵⁾ Nix et glacies, vbi ad manus funt, magis refrigerant. Haec de haemoptyfi inflammatoria et methodo antiphlogifta, quae non femper, fed in morbi principio, dum diathefis phlogiftica durat, fequenda eft. Ex morbo enim longius protracto, cor ac vafa debilitatem contrahunt, quae methodum antiphlogifticam minus perfert. Quamquam in loco vulnerato maior fentitur irritabilitas, tamen in reliquo corpore imbecillitas magna. Hic igitur vt vi vitali, ac aequali fystematis vaforum aetioni, fuccurratur, fana vult ratio; hoc in cafu multum adiutus eft a veficatoriis inter fcapulas, a vino et opio PERCIVAL.²⁶⁾

Haemoptyfis fcorbutica nouam fpeciem exhibet cum fymptomatica, quae in febribus putridis occurrit, admodum conuenientem, partim vero ex ipfius fanguinis eieeti, refoluti, foetidi, natura,²⁷⁾ partim ex reliquo habitu corporis, cordis ac vaforum prostratione, cognofcitur. Pulsus enim valde debilis, celer, diuerfis in locis irregularis, fenforii ftupor vel fumma debilitas, in fanguine ad coagulum non prono, maculae nigrae apparent. Haec haemoptyfis fequentes requirit indicationes, vt fanguis refolutus cogatur, vt vires cordis et vaforum reflaurentur, vt, maffa in putredinem inclinans, e corpore eiiciatur. Inter medicamenta, quae cruorem cogunt, ac cum lymphâ coniunctum retinent, cordi et vafis ftimulum addunt, omnino praeftant acidum vitrioli dilutum, iulapii forma, vinum, acida mineralia dulcificata, fofus frigidus circa pectus ex aceto vini, ex corticis chinae decocto faturato, largior corticis peruuiiani vfus, camphora, balnea frigidiuscula, clyfinata antifeptica.

Haec

25) Vid. POMME, Effai fur les affections vaporeufes de deux fexes, Pr. 1760.

26) THOM. PERCIVAL, med. Bemerkk. über die Lungenfucht. Samml. auserl. Abbandl. B. XIII. p. 653.

27) Vid. ANT. GALLI, falcis de peffe, peripneumonia peffilentiali, cum fputo fanguinis, Brix. 1565. Fol. STOLL, Rat. medend. P. III. p. 15. Samml. med. Wahrnehmungen, Vol. VII. p. 13.

Haemoptysis biliosa,²⁸⁾ cum, vel sine febris biliofae signis incidit, quatenus nimirum bilis plus minusue turgescit. Hic omni cum studio bilis saepe latens, indaganda est, cuius signa minus aperta, in sensus haud incurrunt, imprimis si ipsa mucosae gastrico initio iners redita fuit. Aestiuam biliosam haemoptysin, haud raro epidemicam, emetica optime tollere posse, compertum est. Hoc igitur in casu vomitoriorum utilitatem nemo negabit, quae dum bilem eiciunt, causam morbi simul tollunt.²⁹⁾ Cum vero haec ipsa haemoptysis haud raro inflammatoriae indolis sit, venaesectionem etiam requirit, viribus aegroti, et vitii pulmonum quondam perpeffis, accurate accommodandam. Vomitoriorum mentio iterum facienda, ubi de haemoptysi phthisica agetur.

Haemoptysis verminosa ex omnibus morbi nostri speciebus, quam maxime cum aliis causis complicata, methodo anthelmintica, cum contra mucum gastricum atque intestinale, vermibus amicis, tum contra ipsos vermes dirigenda, tractetur.³⁰⁾

Haemoptysis phthisica, frequentissima, ab ulceribus pulmonum oritur, quae vel materia sua acri tussim sanguinemque prouocant, vel vasa arrodunt ac destruunt. Mirum omnino quod haec haemoptysis periodice recurrat, cum tamen destructio pulmonum continuo procedat, et vasa sanguifera vbique in pulmonibus distributa reperiantur. Sequentem in modum hoc phaenomenon explicauit REIDIVS.³¹⁾ Haemoptysis phthisica ea de causa cessat, quia vasa sanguifera supra vomicas extensa, valde constringuntur, quin interdum materia fibrosa, forte pure resorpto et congesto, replentur. Ostia vero illorum vasorum, quae in caua vomicarum ac ulcerum aperte hiant, perfecte clauduntur, ac crusta ex pure inspissato, obstruuntur. Hanc haemoptysin, vt morbum deuteropathicum consideramus, qui ex morbo protopathicum, feliciter tractato, notabiliter mutatur. Ad tria hic respici-

28) STOLL, ratio medendi, P. II. p. 115. VII. p. 164.

29) Eiusd. L. c. P. II. p. 31. etc. P. III. p. 17. 18. etc.

30) Vid. IRITTELES, Obseruata quaedam medica, Pragae 1783.

31) THOM. REID, An Essay on the nature and cure of the phthisis pulmonalis, Lond. 1782. *Sammlung prakt. Abhandl.* Vol. 10. p. 543.

spicimus momenta, ad orgasmum sanguinis, febrisque vehementiam; ad liberum sanguinis e vasis in pulmonum substantiam effusi, effluxum; ad complicationem gastricam. Si cruditates gastricae morbum exacerbant, liberam pulmonum actionem impediunt; si pulmones, mucos et pure pleni, et compressi, ad talem sanguinis excretionem coguntur, tunc vomitoriis est locus.³²⁾ Quodsi nec cruditates in primis viis, nec puris magna copia in pulmonibus adest, tunc haemoptysin a vasis arrosis pendere, atque lenia balsamica, propter pus, lenia adstringentia vero, propter vasa, exigere. Hoc in casu non infimum locum myrrha obtinet, quae cum cortice peruuiano iungitur.³³⁾ Acrimonia puris succis plantarum inuoluentibus, aptisque nutrimentis, ut succo cucumerum, lacte caprino, gelatina limacum terrestrium, vitello ouorum, decocto lichenis islandici, semine lini, aliisque multis corrigitur.³⁴⁾ Haemoptysis a catarrho orta, post tussis mitigationem, amara postulat, et lenia roborantia, quibus laxitas tollatur.

Haemoptysis spastica tum ortu, tum in edela, a prioribus discedit. Spastica haec constrictio, ex corporis constitutione hysterica ac hypochondriaca, cute contracta, corporis, imprimis faciei, pallore, ex urina pallida, ac leuibus conuulsionibus, apparet, et antispasmodicis tollenda est. Ante omnia enim de stricture vasorum laxanda cogitandum, quod demulcentia, lubricantia, oleosa, opiata, vomitoria lenia, diaphoretica praestant. Extra paroxysmum vero curatio radicalis requiritur, quae in resolutione infarctuum abdominalium, largo hysteriae ac hypochondriasis fonte, posita est. Contra hanc haemoptoem *BVRSERIVS* opium, pediluvia, antispasmodica commendat, quod vero de paroxysmo tantum dicta esse apparet. Olei lini re-

centis

32) Vid. DON. MONRO, de catarrho et phthisi pulmonali in suis praelectionibus medicis ex Cronii instituto, Lond. 1776. *Samml. prakt. Abhandl. Bd. V. p. 164.*

33) Vid. GOD. SAM. POLISH Myrrhologia in Eph. Nat. Curios. Dec. II. Ann. VI. App. Norimb. 1688. 4.

34) Vid. DON. MONRO, l. c.

centis efficaciam alii 35) laudauerunt, alii eiusdem inertiam vituperarunt. 36) In haemoptysi ab haemorrhoidibus suppressis, nosmetipsi vim eiusdem salutarem testamur. Opii vires cum in haemoptysi, 37) tum in phthisica tussi rebeili, satis comprobatae sunt. Saccharum saturni quoque adhibere conatus est REYNOLDVS. 38) Ceteris opiatibus omnibus palmam eripit puluis Douerianus, vespertino tempore sumtus. Opii vero usum omnino alui laxitatem requirere, quae clysmatibus optime obtinetur, non est quod moneamus. Propter nimiam vero alui adstrictionem, quam opium excitat, atque eiusdem vim interdum minus efficacem, alia antispasmodica, ipecacuanham, 39) hyoscyamum, 40) phelandrium aquaticum, 41) alii laudarunt. Quibus medicamentum, nondum satis probatum, herbam digitalis purpureae, quae a nonnullis in usum est vocata, adiiciamus. 42) Cordis enim et vasorum debilitatem, post eiusdem usum, obseruatores aperte viderunt, pulsum porro languidiorem, vt imminuta circulatione, haemoptysis cessauerit. Forsitan hi effectus ex virtute plantae nauseosa explican-

- 35) *Berliner Sammlungen*, Vol. VI. pg. 375. *Ephem. Nat. Curios. Dec. I. Ann. VI. et VII.* GARDANE *Gazette de Santé*, Parisiis 1773. pg. 43. GOSSE, in *Journal de Medicine, Chirurgie & Pharmacie*, par VANDERMONDE etc. Parisiis 1789 sq. Tom. XXX. pg. 83. *Neue medicin. und chirurg. Wahrnehmungen*, Alzenb. 1778. I. Bd. n. 2.
- 36) vid. BAYER, in *Gazette de Santé*, 1777. pg. 119.
- 37) vid. BLOCH, *medic. Bemerkk. Berl.* 1774. pg. 77. KREBS, *medic. Beobachtungen*, Quedlinb. DE MEZA, l. c. PERCIVAL, l. c.
- 38) *Arzneykund - Abhandl. von dem Coll. der Aerzte zu London*, Alzenb. 1788. III. Bd. pg. 171.
- 39) vid. AASKOW, in *Abhandl. der königl. medic. Gesellschaft in Kopenhagen. I. Bd. Offenbach* 1787. HENNINGS *Beobacht. üb. den Werrbu. die Wirksamkeit einiger Arzneymittel*, Stendal 1789. LOEFLER, *Beyträge zur Wundarzneykunst*, I. Bd. Alzona 1788.
- 40) vid. ANT. STOEK libellus, quo demonstratur stramonium, hyoscyamum, aconitum esse remedia, Viennae 1762.
- 41) vid. IO. HENR. LANGE, *vom Wasserfenchel*, Helmst. 1781.
- 42) WILL. JONAS, in *medic. Comment. von einer Gesellsch. der Aerzte zu Edinburg*; Alzenb. 1774 sq. *Samml. auserl. Abhandl. für pr. Aerzte*, Bd. XIII. pg. 33.

plicantur, cum constet, in aliis morbis hydropicis atque oedematosis, anorexiam ac vomituritionem inde oriri aegrotis. Denique de vesicatoriis, quibus virtus antispasmodica nullo modo deneganda est. Quantum haec valeant in rheumatismis et arthritide, quotidiano vsu compertum habemus. Possunt igitur permultum contra haemoptysin, a causa rheumatica, vel cum bile complicata, efficere.⁴³⁾ Hic non semper ad pulsus respiciendum est, cuius celeritas praeternaturalis omnino vesicatoriorum vsu interdiceret, cum potius tussis cessante, consuetum teneat ordinem. Aptissimus vesicatoriorum locus inter scapulas est. Quod ad methodum diaphoreticam, contra haemoptysin proficuum pertinet, haec emolliendo, ac ad transudationem praeparando, vasis affert leuamen. Hoc enim modo circulatio aequalior, cum vniuersum systema vasis pulmonalibus succurrat, atque spasmus cutis in vniuersum sublato, spasmus vasorum pulmonalium cedat. Itaque et haec methodus locum iure tenebit.

43) vid. VON MERTENS *Beobacht. der faulen Fieber, Pest, etc. Götting. 1779.* PANVILLIER, in *Journal de Medicine, Chirurgie & Pharmacie*, par VANDERMONDE; Paris 1789. PERCIVAL, *i. Samml. auserles. Abhandl. für prakt. Aerzte*, Bd. XIII. p. 653.

T H E S E S.

1. Nullus morbus deuteropathicus sine materia.
2. Vulnere pulmonibus insicta non semper absolute lethalia sunt.
3. Hygrologiam animale chemia bene explicat.
4. Vomitus lenis, si morbum peiorem reddidit, viscerum labem plerumque indicat.
5. Signa grauiditatis usque ad quartum mensem, fallacia sunt.
6. In docimasia pulmonum neonati non solum ad grauitatem, sed reliquas etiam qualitates, respiciendum est.

AMICO NOSTRO SVAVISSIMO,
P I E N I T Z I O

MED. CAND. DIGNISSIMO,

S. P. D.

IOANNES AVGVSTVS SVLZBERGER

LÜBBENA - LVSATVS, MED. STVD.

FRIDERICVS AVGVSTVS WAGNER

KROPSTADIO - SAXO, MED. CAND.

IOANNES SIGISMVNDVS WITTICH

VENVSBERG. HERMVND. MED. CAND. ET PRACT.

Quo iucundior amicitia, nos intercedens, arctissima, iure nobis esse debuit; eo magis iam discessum Tuum, nobis tristissimum, lugemus. Cui enim ad cineres usque iungi laetaremur, eundem, vix anno hic peracto, aufugere quaerimus. — Maiora vero officia, quam Te ex hac musarum sede auocent, Te retinere precibus nostris non conabimur. In patriam igitur felix redeas, fruaris sanitate semper ipse prosperrima, aliisque amissam reddas; succedant Tibi omnia ex votis — nos vero fauore Tuo dignas habeas. Vale!

D. FRIDERICVS LVDOVICVS
KREYSIG

PATHOL. ET CHIR. PROF. PVBL. ORD. VIC.

FACVLTATIS MEDICAE VITEBERGENSIS

H. T.

DECANVS

DISSERTATIONEM INAUGVRALEM

DIE X. FEBRVARII A. MDCCCXCVIII.

HABENDAM

INDICIT.

De sanguine vita destituto.

PART. I.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

540 EAST 57TH STREET

CHICAGO, ILLINOIS 60637

U.S.A.

1968

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

500 N. Dearborn St., Chicago, Ill. 60610

U.S.A.

1968

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

U.S.A.

Cum iam pluries similibus occasionibus capita quaedam ex physiologia deprompta, quae doctrinam de vi vitali concernunt, simulque recentissimorum physiologorum, qui non sine insigni ingenii intentione hanc doctrinam ulterius excolere voluerunt, placita Commilitonibus nostris exponenda non solum sed et rimanda mihi suiferim; non incongruum fore existimaui, si nunc etiam de fluidorum corporis humani et maxime sanguinis vita, de qua inter aevi nostri physiologos diuersissimis omnino argumentis in utramque partem disputatum fuit, verba facerem et ad componendas sic lites hoc de argumento gestas symbolam conferre studerem. Haec autem de fluidorum corporis humani vita opinio singulari quadam ab HARVEYO facta obseruatione, nempe cuiusdam oscillationis sanguinis ut videbatur, in corde, cuius palpitationes iam in totum cessauerant, exorta primum, dein iterum neglecta et seposita, nostris temporibus denuo non solum in memoriam reuocata sed a diuersis insignis nominis scriptoribus nouis argumentis exulta et exornata est. Inter hos quidem viro de medicina in vniuersum et de physiologia inprimis meritissimo, I. HUNTERO primae partes concedendae sunt, quippe qui ante plures iam annos, dum ad naturam sanguinis inuestigandam, omni, ut semper solebat, studio animique contentione, et phaenomena in sanguine, quamdiu in vasis circumagitur, occurrentia accuratissime obseruabat et quamplurima etiam hoc sine eodem cum fluido experimenta institueret, in hanc sententiam, sanguinem viuere, incidit, quam in scholis suis physiologicis non solum sed in posthumo etiam libro, qui nuper nostro idiomate publici iuris factus est, argumentis pluribus

ribus ad quendam certitudinis gradum euehere annifus est. (JOHN HUNTER, *Versuche über das Blut, die Entzündung und die Schusswunden, mit Anmerkk. von D. E. B. G. HEBENSTREIT, Lpz. 1797.* et antea in libro, qui inscriptus est, *medical and philosophical commentaries of a society of Edinbourg T. V.*) Ipsius vero sententiam plures deinde alii amplexi sunt, qui partim argumenta ab HUNTERO prolata sat gra-
 uia inueniebant, vt eiusdem sententiae subscriberent, partim vero ean-
 dem fouere videntur, vt alii antea iam ab iis assumtae et praedilectae,
 opinioni nouum fulcrum addant, partim denique, dum ad vitam
 eiusque causam inuestigandam nouam viam ingrediebantur, hac noua
 etiam via in sententiam, quae vitam fluidis concedit, adducebantur.
 Sic enim plures fluidis vitam tribuere videntur, vt alii sententiae, qua
 musculari fibrae propria nec a neruis pendens vita conceditur, pon-
 dus aliquod inde addetur; Cel. SOEMMERINGIUS, vt suam de orga-
 no animae, quod in fluido ventriculorum cerebri exhalato positum
 credit, hypothesin tueretur, eandem non argumentis sed aliorum
 scriptorum auctoritatibus potius munire annifus est; *Ueber das Organ
 der Seele, Königsb. 1796. §. 34.*) Cel. REILIVS vero cum vim, qua cor-
 pora organica vitae phaenomena prodant, in mixtione eorum funda-
 tam credat, non poterat non fluidis quoque et maxime coagulabili
 sanguinis parti vitam concedere. (*Archiv für Physiologie, 1. Bd. 1. St.
 et 1. Bd. 3. St. p. 175.*) Sic etiam Cel. DEHVMBOLDT, (*Aphorismen aus der
 chem. Physiologie der Pflanzen, Lpz. 1794. §. 10.*) Alii vero, qui vitam eius-
 que causam ex accurata phaenomenorum, in corporibus organicis obser-
 uatione eorumque inter se comparatione (vnica sane via, qua in hac
 doctrina vltterius progredi nos posse sperare licet) inuestigare voluerunt,
 hac ipsa etiam vt sanguinem vita praeditum esse contenderent, ad-
 ducti sunt, ad quos ipsum quoque Cel. REILIVM, deinde Cel. HVFE-
 LANDVM, (*Pathogenie, p. 78 sq.*) Cel. BRANDIS, (*Ueber die Lebens-
 kraft, Hannov. 1795. p. 15. §. 7 sq.*) Cl. KOELLNERVM, (*Prüfung d. neuen
 Bemühungen und Untersuchungen in der Bestimmung der organischen
 Kräfte, nach Grundsätzen der kritischen Philosophie in REILS Archiv für
 Physiologie, 2. Bd. 2. St. p. 288.*) aliosque refero. Neque vero defue-
 runt, qui huic doctrinae sese opponerent, inter quos primas partes
 tenet

tenet vir de physiologia meritissimus, Cel. BLUMENBACHIVS, qui quamvis antea in institutionibus suis physiologicis (1787. §. 20.) verisimillimum esse dixerat, sanguini et huic lymphae maxime, aliquid principii vitalis inesse, tamen re accuratius considerata, sententiam mutavit et duplici libello academico, qui *de vi vitali sanguini neganda*, inscriptus est, quorum prior anno 1788, alter vero anno 1795. prodit, HVNTERI imprimis argumenta refutare conatus est. Eundem vero deinde alii, ex quibus Cel. HEBENSTREITIVS, (in Annotatione ad librum HVNTERI supra laudatum, p. 199 sq.) Cel. ROOSE, (*Gründzüge der Lehre von der Lebenskraft*, Braunschv. 1797. p. 81 sq.) et qui antea nominandus fuisset, WEBER, *Helcologie*, (Berl. 1792.) laudandus est, secuti sunt.

Quae cum ita sint, nostri quidem labores omni utilitate destituti esse videri possent; interim vero quamvis in utramque partem hoc argumentum non sine insigni ingenii contentione iam disceptatum est, tamen cum lis nondum ad finem sit perducta, cramben minime bis coquere videbimur, si, causis nondum compositae inter physiologos hac in re pacis accuratius consideratis, iisque pro viribus remotis, argumentum hoc denuo rimandum nobis sumamus. Atqui omnis huius disputationis cardo in eo vertitur, ut, quid tandem istud, vivere, vita praeditum esse, sibi velit, recte accurateque definiatur. Quod cum suo quisque modo sibi cogitaret, factum est ut sanguinem vivum appellare, ridiculum adeo multis visum sit. Fatendum autem est, non leue negotium esse quid sub vita intelligendum sit, accuratius exponere. Iam quidem in uniuersum complexum phaenomenorum peculiaris indolis in corporibus organicis obuiorum vitae nomine insignire solemus. Quodsi vero haec phaenomena, in quibus vitam positam dicimus, ad sensationes et motus ex interno principio profectos restringimus, arctior omnino vitae haec videtur definitio. Quamvis enim certum est, ad perfectissimam vitam utrumque phaenomenorum genus requiri et motus istos maximam phaenomenorum vitae partem in se comprehendere, alia tamen in iisdem corporibus deprehendimus phaenomena, quae non minus peculiaris sunt indolis nec tamen ad motus commode referri possunt. Motus quippe illi, quos
cum

cum in organicis corporibus obuenant, organici appellari possent, hoc habent sibi proprium, quo ab aliorum corporum motibus distinguuntur, ut in substantiae organicae contractione seu elementorum, ex quibus haec conflata est, propiore ad se inuicem adductione, consistant; deinde ut ab interno quidem et materiae organicae proprio principio producantur, sed vero a rebus extra eam positis prouocentur et excitentur. Ad hos vero motus genus quoddam phaenomenorum in omnibus corporibus organicis obuiorum, nempe nutritio, dependitarum partium regeneratio et generatio ipsa referri non poterit. Haec enim phaenomena in materiae fluidae, quae ope motuum organicorum ex peregrinis substantiis in corpus introductis elaborata et in substantiam similem isti solidarum partium conuersa est, coagulatione seu condensatione et formatione in partes diuersas solidiores organicas cernuntur. Denique hoc etiam ut peculiare corp. organ. phaenomenon considerandum est, quod, quamuis mixtione sua ad corruptionem sint quammaxime prona, externa tamen corpora, quae semper fere in ea agunt, tunc tandem, ubi vita ex illis auolauit, secundum chemicarum legum rationem eadem afficere atque destruere possint; quamdiu vero in corporibus organ. facultas superest, cetera vitae phaenomena producendi, non solum non putrent, sed peculiari adeo ratione cum aliis corporibus misceantur. Neque etiam credendum est, hanc mixtionis integritatem, quam corpora organica quamdiu viuunt, tuentur, motuum istorum effectum esse, cum in tali etiam eorum conditione, ubi nullum motuum vestigium animaduertimus, nempe in asphyxia, vel in ouo nondum incubato vel seminibus plantarum per multum tempus eorum substantiam omni labe immunem manere obseruemus.

Cum igitur vitae phaenomena ad aliquot genera sic reuocauerimus, ut iam ad propositam quaestionem iterum redeamus, ea quidem haec ratione erit dirimenda, ut, num fluida c. organ. et maxime sanguis verae vitae phaenomena producat, nec ne, et an forte, si eius modi phaenomena in eo obseruantur, ea tamen non tam vi ipsi propria quam solidarum partium ministerio eueniant, accuratius inquiramus. Sed vero de his proxime plura. Haec enim praefari uoluimus actui solenni, quo condecorandus est

V I R
HUMANISSIMVS ET DOCTISSIMVS
CHRISTIANVS GOTTHELF PIENITZ
RADEBERGA - MISNICVS
MEDICINAE CANDIDATVS VERE DIGNVS

qui, cum nuper apud nos in examine pro Candidatura dicto responsum suarum promptitudine aequae ac dexteritate plausum Ordinis Nostri bene promeritus fuit, nunc in eo est, ut ultimum doctrinae suae specimen publicum exhibeat et summis in medicina honoribus exornetur. Exposuit autem Candidatus nobis vitae suae ante actae curriculum, quem, more consueto, ut videant lectores benevoli, quam bene lucusque tempus suum in arte nostra rite addiscenda collocauerit, verbis suis hic tradimus:

*E*go, CHRISTIANVS GOTTHELF PIENITZ, natus sum Radebergae d. 5. mens. Mart. ao. 1774. Parentibus morte immatura mihi iamiam erectis, nimirum Patri IOANNI CHRISTIANO PIENITZ, Chirurgo Praefecturae Radebergensis, Matri autem IOANNAE CHRISTIANAE, e gente HEKELIA; lacrimas fundo maxime piis. Prima rudimenta cum religionis christianae tum scientiarum, quas ad humanitatem spectare dicunt, tradidit mihi KLEMM, scholae Radebergensis Rector, cui Viro Cl. de me meritissimo propterea maximas ac perpetuas habeo gratias. Cum annum decimum quartum agerem, curam haud leuem posuit in eo, ut Chirurgiam discerem Dresdae apud Virum in arte sua dexterrimum, b. HENZSCHEL nosocomii Dresdani Chirurgum. Post triennium in tirocinio consumptum lectiones a Collegio medico-chirurgico, quod Dresdae floret, habitas, omni reliquo artis exercitio interea intermisso, audiendi mihi data est occasio. Sequentibus autem interesse mihi contigit lectionibus; nimirum iis, quas de cognitione medicamentorum historica habet Exp. TITIVS; Pathologiam cum clinica coniunctim illustratam accepi ab Exp. DEMIANI; Physiologiam atque Anatomiam ab Exp. HAENEL; Chirurgiam dentalem explicatam audiui ab Exp. ANDRE; Chirurgiam omnem et theoreticam et practicam mihi tradidit

didit Cl. WILD, Chirurgus exercituum Saxoniorum supremus; manus meas in corporibus mortuis apte dissectandis duxit HEDENVS, in Theatro anatomico Dresd. Professor dexterrimus, simulque artem formulas medicas conscribendi, cumsumque operationum chirurgicarum mihi exposuit. Anno 1793. munus nactus sum Chirurgi militaris in Legione Celsissimi Principis Saxonici Maximiliani, et per omne tempus, quo eidem praesui, multa mihi et humanitatis suae et peritiae exhibuit documenta Cl. PUTTRICH, Legionis Proto-Chirurgus. Anno 1794. Legionem contra Franco-Gallos ad Rhenum pugnantem secutus sum; in patriam redux, ao. 1796. autem cum laude a Legione dimissus Dresdam redii, atque Virorum antea laudatorum praelectionibus interfui; Artem vero obstetriciam Cl. WISSE, artis suae Magister Cel. mihi exposuit. Anno 1797. Vitebergam adii, studia medica altius colendi gratia, inque numerum civium academicorum a Viro Iurium-Consultissimo WERNSDORF, Academiae tunc temporis Rectore receptus sum. Frequentavi deinde scholas clinicas Exp. BOEHMERI, Academiae Senioris Gravissimi; chemicas, botanicas, medico-legales, anatomicas, physiologicas Exp. TITII, h. t. Rectoris Academiae Magnifici; chirurgicas, pathologicas, clinico-praeticas Exp. KREYSIG, h. t. Decani. Cuius anatomico uniuerso adhuc tradito a Cl. VOGT, Professore in Theatro anatomico, quoque interfui. Quibus omnibus maximas ac decentissimas semper habeo gratias.

Vt vero nunc summos in medicina honores rite capeisset, die X. Februarii Cathedram ascendet, defensurus contra dissentientes Dissertationem a se ipso conscriptam: *De Haemoptysi*, Praefide, Magnifico Academiae Rectore, Anat. et Botan. Prof. Publ. Ord. Collega Coniunctissimo, SALOMONE CONSTANTINO TITIO.

Hinc igitur, vt RECTOR ACADEMIAE MAGNIFICVS, ILLUSTRISSIMI COMITES VTRIVSQVE REIPUBLICAE PROGERES GRAVISSIMI, COMMILITONES GENEROSISSIMI atque DOCTISSIMI, praesentia sua Actum hunc condecorare et sic Ordini nostro et Candidato acceptissimum beneuolentiae documentum exhibere velint, omni, qua par est, obseruantia oro rogoque.

Vitebergae, die V. Februarii a. MDCCXCVIII.